

Türkiye’de Ortaokulda Öğrenim Gören Mülteci Öğrencilerin Türkçe Öğrenmeye İlişkin Tutumları Üzerine Bir İnceleme¹

Mehmet KARDOĞAN²

Öz

Bu çalışmada, Türkiye’de ortaokul düzeyinde öğrenim gören mülteci öğrencilerin Türkçeye yönelik tutumlarının çeşitli değişkenlere göre belirlenmesi amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda çalışmada nicel araştırma yaklaşımlarından betimsel tarama modeli kullanılmıştır. Araştırmanın katılımcıları 2023-2024 eğitim-öğretim yılında Mersin ili, Mezitli ilçesine bağlı Mezitli İmam Hatip Ortaokulunda Türkçe öğrenim gören 200 mülteci öğrenciden oluşmaktadır. Araştırmanın verileri “Kişisel Bilgi Formu” ve Şengül (2016) tarafından geliştirilen “Türkçeye Yönelik Tutum Ölçeği” ile toplanmıştır. Toplanan verilerin analizinde betimsel istatistik teknikleri ile bağımsız örneklem için t-testi, grup sayısı ikiden fazla olan değişkenler için tek yönlü varyans analizi (ANOVA) kullanılmıştır. Araştırmanın sonunda, mülteci öğrencilerin Türkçeye yönelik tutumlarının ortalamasının üzerinde olduğu belirlenmiştir. Ayrıca öğrencilerin Türkçeye yönelik tutum düzeylerinin cinsiyet, Türkiye’de bulunma süresi, Türkiye’de bulunma nedeni ve yaş düzeyine göre anlamlı olmadığı; doğum yeri ve ana dili değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık gösterdiği tespit edilmiştir. Bu sonuçlardan hareketle ilgililere önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar kelimeler: *Yabancılara Türkçe öğretimi, tutum, dil becerileri, mülteci öğrenciler*

¹ Bu çalışma, Mehmet Kardoğan’ın Prof. Dr. Abdurrahman Güzel danışmanlığında hazırladığı “Mülteci Öğrencilerin Dil Becerilerine İlişkin Öz Yeterlik Algıları ve Türkçe Derslerine Yönelik Tutumları Üzerine Bir Araştırma (Mersin İli Örneği)” isimli doktora tezinden türetilmiştir.

² Dr., Başkent Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, mhmtkardogan13@gmail.com, ORCID: 0000-0002-5620-3371

Kaynak gösterme: Kardoğan, M. (2025). Türkiye’de ortaokulda öğrenim gören mülteci öğrencilerin Türkçe öğrenmeye ilişkin tutumları üzerine bir inceleme. *Aydın TÖMER Dil Dergisi*, 10(1), 99-123 Doi:10.17932/IAU.TOMER.2016.019/tomer_v010i1004. Geliş tarihi: 20.01.2025 – Kabul tarihi: 06.03.2025

A Study on the Attitudes of Refugee Students Studying in Secondary Schools in Türkiye Towards Learning Turkish

Abstract

This study aims to determine the attitudes of refugee students studying at the secondary school level in Türkiye towards Turkish according to various variables. For this purpose, the descriptive survey model, one of the quantitative research approaches, was used in the study. The participants of the study consisted of 200 refugee students studying Turkish at Mezitli İmam Hatip Secondary School in Mezitli district of Mersin province in the 2023-2024 academic year. The data of the study were collected with the “Personal Information Form” and the “Attitude Towards Turkish Language Scale” developed by Şengül (2016). Descriptive statistical techniques and t-tests for independent samples and one-way analysis of variance (ANOVA) for variables with more than two groups were used to analyze the collected data. At the end of the study, it was determined that refugee students’ attitudes towards Turkish were above average. In addition, it was determined that the attitudes of the students towards Turkish were not statistically significant according to gender, length of stay in Türkiye, reason for being in Türkiye, and age level but there was a statistically significant difference according to place of birth and mother tongue variable. Based on these results, suggestions were made to the related parties.

Keywords: *Teaching Turkish to foreigners, attitude, language skills, refugee students*

Giriş

Birey, dünyaya geldiği andan itibaren çevresinde yaşayanlara, olaylara ve olgulara yönelik olumlu ya da olumsuz çeşitli eğilimler sergilemeye başlar. İnsanın herhangi bir olay, durum veya nesne karşısında göstermiş olduğu bu ön algılama biçimi tutum olarak ifade edilir (Ajzen, 1989; Temizkan ve Sallabaş, 2009). Bireyin başta ailesi daha sonra yakın çevresiyle girdiği etkileşim sonucu oluşan tutumlar doğuştan gelmemektedir. Bu hususta Kağıtçıbaşı (1988:100-101), insanların doğarken tutumlara sahip olmadıklarını sonradan öğrendiklerini belirtir. Benzer şekilde Erdem, Gezer ve Çokadar (2005) da tutumların doğuştan getirilmediğini aksine sonradan kazanıldığını ifade etmişlerdir. Tutumlar hem insanların duygu, düşünce

ve davranış eğilimlerinin bir ahenk içinde olmasını sağlamakta (Karakuş Tayşi ve Özbay, 2016:188) hem de insan davranışının oluşmasına öncülük etmektedir (Kalkan, 2011:194). İnsan yaşamı üzerinde önemli bir etkiye sahip olan tutum kavramı ile ilgili birçok tanımlama bulunmaktadır. Bu tanımlamalardan bazıları şunlardır:

Tutum, insanın herhangi bir konudaki duygu, düşünce ve inançlarının genel toplamı (Thurstone, 1928); tecrübeler sonucu organize edilen, olay ve objelere karşı bireyin tepkileri üzerinde yönlendirici bir etkiye sahip olan duyuşsal ve bilişsel hazır olma durumu (Allport, 1967); herhangi bir durum veya olay karşısında alınan tavır (Türker ve Turanlı, 2008; İnceoğlu, 2010); nesnelere değer biçme şekli (Balci, 2009); davranışlara yön veren yol (Topçuoğlu Ünal ve Özer, 2019); tutulan yol (TDK Türkçe Sözlük, 2023); davranışa hazırlayıcı bir eğilimdir (Kağıtçıbaşı, 2010). Psikolojik bir eğilim olan tutum, kişiden kişiye değişkenlik gösterebilir. Diğer bir deyişle her bireyin kendine özgü bir tutumu vardır. Bu sebeple tutumlar öznel ve kişisel niteliklerdir (Kürkçü, 2023:8).

Tutumlar; bilişsel, duyuşsal ve davranışsal olmak üzere üç ögeye ayrılır (Kırkız, 2010). Bu ögeler de kendi aralarında bir iç tutarlılığa sahiptir (İnceoğlu, 2010). Eğer tutum objesi, düşünce ve inançları içeriyorsa bilişsel, duyguları içeriyorsa duyuşsal, hareketleri içeriyorsa davranışsal ögeyi yansıtır (Aranson, Wilson ve Akert, 2004; Tavşancıl, 2010). Özbay ve Uyar (2009:633) da tutumun bu üç ögesini okuma açısından değerlendirmiş ve şu şekilde yorumlamıştır; eğer okuma gerekli ya da ilgi çekici bulunmuşsa bilişsel ögeyi, okumadan haz alınmışsa duyuşsal ögeyi, gerekli şartlar sağlandığı takdirde okumanın yapılıp yapılmaması ise davranışsal ögeyi belirtir.

Bireylerin sahip olduğu olumlu veya olumsuz tutumlar zamanla değişebilir. Özellikle istendik performans ve davranışların ortaya çıkması için olumsuz tutumların değişmesi daha önemlidir. Ancak tutumların değişebilmesi için oldukça önemli olayların meydana gelmesi gerekir, aksi hâlde tutumlar güç değişir (Freedman, Sears ve Carlsmith, 2003). Bu hususta Brown, Manogue ve Rohlin (2002:704), yaşantılar sonucu kazanılan tutumların; dini etkiler, grup üyeliği ve etkileşimi, kişisel deneyimler ve yansımaları, olasılık koşullanması, mesleki kimlik ve medya yani ikna etkisi vasıtasıyla değiştirilebileceğini ifade etmişlerdir. Fakat bireyin olumlu ya da olumsuz bir tutuma sahip olup olmadığını bilmek için ilk önce kişi ya

da kişilerin tutum düzeylerinin belirlenmesi ve ölçülmesi gerekir. Bunun için de tutum belirleme çalışmaları yapılmalıdır. Bu çalışmalar yapılırken genellikle ilk akla gelen tutum ölçekleridir. Aslında insanların tutumlarını ölçmek sadece ölçekler ile sınırlı değildir. Brown ve diğerleri (2002:706) tutumların; kişilerin doğrudan gözlemlenmesi, yazılı ve sözlü testler, anketler, geleneksel bir yöntem olarak kullanılan kısa cevap soruları ve likert tipi ölçeklerle ile ölçülebileceğini ifade etmişlerdir.

Türkiye’de mülteci, sığınmacı veya geçici koruma altında eğitim-öğretime devam eden öğrenci sayısı kayda değer bir düzeydedir. Bu öğrencilerin tutumlarını etkileyen faktörlerin anlaşılması gerek eğitim sistemine entegrasyon süreçlerinde gerekse akademik ve mesleki başarıları açısından kritik bir önem taşımaktadır. Mülteci öğrencilerin tutumlarının incelenmesi, eğitim sistemine uyum sağlama kapasitelerinin ve gelecekteki başarı potansiyellerinin belirlenmesi için gerekli görülmektedir. Alanda yapılan çalışmalara bakıldığında mülteci öğrencilerin tutumlarını belirleyen ana unsurlardan birisinin de dil becerileri olduğu görülmektedir (Ercan, 2012; Akkaya, Çilingir ve Levent, 2018). Kendi ana dilinin dışında yabancı bir dilde eğitim gören bir bireyin pozitif bir tutum geliştirebilmesi için eğitim gördüğü hedef dile ihtiyaç hissetmesi ve dilin özelliklerine vakıf olması gerekmektedir. Aksi takdirde birey akademik başarıda istendik performansı gösteremeyecek bu da negatif bir tutum geliştirmesine sebep olacaktır. Mülteci öğrencilerin öğrenmeye yönelik tutumlarını etkileyen bir diğer önemli faktör, eğitim-öğretim ortamlarının niteliğidir. Eğitim ortamının yetersizliği, öğrencilerin öğrenmeye karşı olumsuz bir tutum geliştirmesine yol açabilmektedir. Bu nedenle, mülteci öğrencilerin öğrenme sürecine olumlu bir yaklaşım geliştirmeleri için eğitim ve öğretim ortamının nitelikli olması büyük önem taşımaktadır. Bunun yanı sıra, eğitim amacıyla Türkiye’de bulunan yabancı uyruklu öğrencilerin ailelerinden uzak olmaları ve ailelerinin kamplarda yaşaması gibi durumlar da ayrılık hissini artırarak olumsuz tutumları pekiştirebilir. Yardımcıoğlu, Beşel ve Savaşan (2017) TÖMER’de eğitim gören uluslararası öğrencilerle yaptıkları görüşmelerde öğrencilerin en çok aile ve memleket özlemi çektiklerini, kendilerini yalnız hissettiklerini ve bu yüzden de gizliden ağladıklarını ifade etmişlerdir. Ayrıca söz konusu çalışmada Afrika kıtasından gelen öğrencilerin ten renklerinden dolayı toplumsal bir baskı hissettiklerini belirtmişlerdir. Özetle maddi olanaklar, eğitimin kalitesi, aidiyet hissi ve hedef dildeki yeterlilik gibi faktörler, mülteci öğrencilerin öğrenmeye karşı tutumlarını

etkilemektedir. Bu nedenle, eğitim-öğretim programları hedef kitlenin ihtiyaçları ve özellikleri göz önünde bulundurularak tasarlanmalı ve öğrencilerin öğrenmeye yönelik olumlu bir tutum geliştirmesi teşvik edilmelidir. Zira olumlu veya olumsuz bir tutum, öğrencinin akademik başarısını ve beklenen yaşantı deneyimlerini şekillendirmede önemli bir rol oynamaktadır.

Mülteci öğrencilerin hedef dile ilişkin tutumları da öğrencilerin sosyalleşmelerini, topluma entegrasyonlarını, iletişim ihtiyaçlarını, güven ve aidiyet hislerini, akademik başarılarını vb. doğrudan etkilemektedir. Bu bağlamda, Türkiye’de eğitim alan mülteci öğrencilerin hem eğitim sistemine uyum sağlayabilmeleri hem de akademik ve mesleki başarıya ulaşabilmeleri için Türkçe öğrenme tutumlarına etki eden faktörlerin bilinmesi büyük önem taşımaktadır.

Türkçeyi yabancı dil olarak öğrenen öğrencilerin tutumlarını belirlemeye yönelik çalışmalar (Köse, 2007; Göçer, 2009; Sarıçoban, 2010; Karatay ve Kartallıoğlu, 2012; Akbulut, 2016; Karatay ve Kartallıoğlu, 2016; Şengül, 2016; Yıldız, 2016; Polat, 2017; Kaplan, 2018; Sallabaş, Göktentürk ve Yazıcı, 2018; Avcı, 2019; İnal ve Korkmaz, 2019; Yıldız ve Gürlek, 2019; Güneş Şahin, 2021; Kardeş, 2021; Yaprak ve Uslu Üstten, 2021; Gerek, 2022; Tarih, 2022, İnalöz ve Yılmaz, 2023; Kürkçü, 2023) bulunmaktadır. Ancak yapılan çalışmalar incelendiğinde ortaokul düzeyinde öğrenim gören yabancı uyruklu öğrencilerin Türkçeye yönelik tutumlarını belirlemeye yönelik çalışma sayısının oldukça sınırlı olduğu gözlenmiştir. Bu durum alanyazın için bir eksiklik olarak değerlendirilmiş ve bu çalışmanın söz konusu eksikliği gidermede kısmen de olsa katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Bu çalışmada, Türkiye’de yaşayan mülteci ortaokul öğrencilerinin Türkçeye yönelik tutumlarının tespit edilmesi amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda şu sorulara cevap aranmıştır:

- Mülteci öğrencilerin Türkçe dersine yönelik tutumları nasıldır?
- Mülteci öğrencilerin Türkçe dersine yönelik tutumları çeşitli değişkenlere göre (cinsiyet, ana dili, yaş, doğum yeri, Türkiye’de bulunma süresi, Türkiye’de bulunma sebebi) farklılaşmakta mıdır?

Yöntem

Araştırmanın Modeli

Bu araştırmada, nicel araştırma yaklaşımlarından betimsel tarama modeli kullanılmıştır. “Tarama modelleri, geçmişte ya da hâlen var olan bir durumu var olduğu şekliyle betimlemeyi amaçlayan araştırma yaklaşımlarıdır. Araştırmaya konu olan olay ya da nesne, kendi koşulları içinde ve olduğu gibi tanımlanmaya çalışılır. Onları, herhangi bir şekilde değiştirme, etkileme çabası gösterilmez. Bilinmek istenen şey vardır ve oradadır. Önemli olan, onu uygun bir biçimde gözleyip belirleyebilmektir” (Karasar, 2010:77).

Araştırmanın Sınırlılığı

Bu araştırma Mersin ili, Mezitli ilçesine bağlı Mezitli İmam Hatip Ortaokulunda öğrenim gören toplam 200 mülteci öğrenciyle, Şengül (2016) tarafından geliştirilen “Türkçeye Yönelik Tutum Ölçeği” ve araştırmacı tarafından geliştirilen “Kişisel Bilgi Formu” ile toplanan verilerle sınırlıdır.

Evren ve Örneklem

Araştırmanın çalışma grubu, 2023-2024 eğitim-öğretim yılında Mersin ili, Mezitli ilçesine bağlı Mezitli İmam Hatip Ortaokulunda öğrenim gören toplam 200 mülteci öğrenciden oluşmaktadır. Araştırmanın örnekleme belirlenirken seçkisiz olmayan örnekleme yöntemlerinden uygun örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Araştırmanın çalışma grubu, araştırmacının sahip olduğu maddi imkân ve zaman göz önüne alınarak ulaşabildiği katılımcılardan oluşmaktadır. Araştırmaya katılan mülteci öğrencilerin sosyo-demografik bilgilerine ilişkin betimsel istatistikler Tablo 1’de verilmiştir.

Tablo 1. *Mülteci öğrencilerin sosyo-demografik bilgilerine ilişkin frekans ve yüzdeleri*

Değişkenler	Değişken düzeyleri	Frekans (f)	Yüzde (%)
Cinsiyet	Kız	109	54.5
	Erkek	91	45.5
Ana dili	Arapça	154	77.0
	Diğer	46	23.0
	11 yaş ve altı	56	28.0
	12 yaş	43	21.5

Yaş düzeyi	13 yaş	47	23.5
	14 yaş ve üstü	54	27.0
Doğum yeri	Suriye	144	72.0
	Türkiye	34	17.0
	Diğer	22	11.0
Ailede konuşulan dil	Arapça	101	50.5
	Diğer	99	49.5
Türkiye’de bulunduğu süre	2 yıl ve daha az	24	12.0
	3-5 yıl arası	36	18.0
	6 yıl ve daha fazla	140	70.0
Daha önce Türkçe eğitim alma durumu	Evet	18	9.0
	Hayır	182	91.0
Türkiye’de bulunma sebebi	Savaş ile iltica	129	64.5
	Eğitim için	49	24.5
	Diğer	22	11.0
Toplam		200	100

Tablo 1 incelendiğinde, mülteci öğrencilerin cinsiyete göre birbirine yakın düzeyde olduğu görülmektedir. Yaş düzeylerine göre dağılımları incelendiğinde en fazla 11 yaş ve altı öğrenci bulunurken en az 12 yaş grubu öğrencileri bulunmaktadır. Mülteci öğrencilerin büyük çoğunluğu Suriye’de doğduklarını belirtmiştir. Benzer şekilde ana dili ve ailede en çok konuşulan dilin de Arapça olduğu tespit edilmiştir. Türkiye’de buldukları süre incelendiğinde, büyük çoğunluğunun 6 yıl ve daha fazla sürede burada buldukları belirlenmiştir. Öğrencilerin büyük çoğunluğu daha önce bir Türkçe eğitimi almadığı görünmektedir. Türkiye’de bulunma sebeplerine bakıldığında büyük çoğunluğunun savaş nedeniyle iltica ettiği tespit edilmiştir.

Veri Toplama Araçları ve Süreci

Mülteci öğrencilerin Türkçeye yönelik tutumları betimlemek için veriler “Türkçeye Yönelik Tutum Ölçeği” ve “Kişisel Bilgi Formu” ile toplanmıştır.

Türkçe Öğrenmeye Yönelik Tutum Ölçeği

Çalışmada kullanılan ölçme aracı beşli likert türünde, 19 maddeden oluşmaktadır. Şengül (2016) tarafından geliştirilen bu ölçme aracını kullanmadan önce gerekli yasal izinler alınmış ve ölçeğin araştırma grubundaki öğrenciler tarafından algı düzeylerinin belirlenmesi için Uzunboylu ve Sarıgöz’ün (2015) önerdikleri formül kullanılmıştır. Böylece ölçme aracının bir puanlama standardı oluşturulmuştur.

$$SA = \frac{YS - DS}{SS}$$

Burada; SA seçenek aralığını, YS en yüksek seçeneği, DS en düşük seçeneği ve SS ise seçenek sayısını göstermektedir. Ölçme aracının derecelendirilmesi incelendiğinde beşli likert türünde olduğundan aşağıdaki formül kullanılmış ve aralık .80 olarak belirlenmiştir.

Beşli likert için;

1.00 ile 1.80 arası çok düşük

1.81 ile 2.60 arası düşük

2.61 ile 3.40 arası orta

3.41 ile 4.20 arası yüksek

4.21 ile 5.00 arası çok yüksek

Ölçme Araçlarına İlişkin Güvenirlik ve Normallik Analizi

“Türkçeye Yönelik Tutum Ölçeği” Şengül (2016) tarafından geçerlik ve güvenilirlik çalışması yapılmış (Cronbach Alfa (α) iç tutarlık katsayısı 0,840 olarak hesaplanmıştır) ve ölçeğin kullanılabilir olduğu kabul edilmiştir. Bu araştırmanın çalışma grubunun yaş ortalamaları (9-14) küçük olduğu için uygulama yapılacak okulda öğrenim gören 60 öğrenci üzerinde araştırma öncesi ön uygulama yapılmıştır. Uygulama kapsamında elde edilen ölçümlerin güvenilirliğine kanıt sağlamak amacıyla ölçek için Cronbach alfa (α) katsayıları tekrar hesaplanmış ve Tablo 2’de verilmiştir.

Tablo 2. Ölçme aracı için hesaplanan güvenilirlik değerleri

Ölçme aracı	Madde sayısı	Cronbach alfa	Çarpıklık	Basıklık
Türkçeye yönelik Tutum	19	.932	-0.58	-0.59

Tablo 2 incelendiğinde, araştırma kapsamında kullanılan ölçme aracına ait toplam puanının güvenilirlik değeri .70 ve üstü olarak bulunmuştur. Psikolojik yapıların ölçülmesinde kullanılan ölçme araçları için .70 ve üstü güvenilirlik değerleri yeterli görülmektedir (Büyüköztürk, 2013). Buna göre araştırmada kullanılan ölçme aracının yeterli düzeyde güvenilirlik değerlerine sahip olduğu bulunmuştur. Ölçme aracına ait çarpıklık ve basıklık değerleri incelendiğinde veri toplama aracının ± 2.00 aralığında olduğu tespit edilmiştir. Ölçme aracına ait çarpıklık ve basıklık değerlerinin ± 2.00 aralığında olması normal dağılıma yakın bir dağılıma sahip olduğuna işaret etmektedir (George ve Mallery, 2010:21; Shiel ve Cartwright, 2015:28).

Kişisel Bilgi Formu

Katılımcıların demografik özelliklerini belirlemek üzere araştırmacı tarafından geliştirilen “Kişisel Bilgi Formu” kullanılmıştır. Formda katılımcıların “cinsiyet, ana dili, yaş düzeyi, doğum yeri, ailede konuşulan dil, Türkiye’de bulunma süresi, daha önce Türkçe eğitim alma durumu ve Türkiye’de bulunma sebebi” gibi temel özelliklerini belirlemek için 8 sorudan oluşmaktadır. Bu değişkenler, katılımcıların demografik özellikleri ile Türkçeye yönelik tutumları arasında herhangi bir ilişki olup olmadığını belirlemek amacıyla kullanılmıştır.

Ölçme araçlarının geçerlik ve güvenilirliği sağlandıktan sonra çalışma verilerinin toplanması için gerekli izinler alınmıştır. Gerekli izinler alındıktan sonra 2023-2024 eğitim-öğretim yılı ikinci döneminde belirlenen gün ve saatlerde uygulama yapılmıştır. Uygulama başında katılımcılara vermiş oldukları kişisel bilgilerinin hiç kimseye paylaşılmayacağı ve toplanacak verilerin sadece mevcut çalışmada kullanılacağı bilgisi verilmiştir. Veri toplama araçları katılımcılara elden ulaştırılmış ve toplanmıştır.

Verilerin Analizi

Veri analizinde, sırasıyla betimsel istatistik ölçüleri (frekans ve yüzdeleri), çarpıklık ve basıklık değerleri, ölçme araçlarına ait ortalama ve standart sapma değerleri, grup sayısı iki olan değişkenler için bağımsız örneklem t-testi, grup sayısı ikiden fazla olan değişkenler için ise tek yönlü varyans analizi (ANOVA) ve güvenilirlik analizi için Cronbach alfa katsayısı kullanılmıştır. Fark analizlerinde istatistiksel anlamlılık için .05 düzeyi dikkate alınmış olup tüm analizler SPSS (versiyon 25) paket programı aracılığıyla gerçekleştirilmiştir.

Bulgular

Mülteci öğrencilerin Türkçeye yönelik tutum düzeylerinin incelenmesinin amaçlandığı bu çalışmada elde edilen bulgular araştırma sorularının sırasına paralel olarak verilmiştir. Bu bağlamda ilk olarak mülteci öğrencilerin Türkçeye yönelik tutum düzeylerinin belirlenmesi için betimsel istatistikleri hesaplanmış ve tablo 3’te verilmiştir.

Tablo 3. *Türkçeye yönelik tutum ölçeğinden elde edilen puanlara ait betimsel istatistikler*

Değişken	N	Min.	Max.	\bar{X}	SS
Türkçeye yönelik tutum	200	27.00	95.00	71.41 (3.76)	18.30

Tablo 3 incelendiğinde, 19 maddeden oluşan ve beşli likert derecelendirmeye sahip olan Türkçeye yönelik tutum ölçeğinden elde edilen puanların 27 ile 95 puan aralığında olduğu ve 71.41 ortalamaya sahip olduğu görülmektedir. Parantez içinde verilen ortalama değeri madde sayısına bölünerek elde edilmiş ve Türkçeye yönelik tutum düzeyleri bu değerler kullanılarak yorumlanmıştır. Buna göre elde edilen 3.76 ortalamasının veri toplama araçları başlığında verilen kesme puanına göre yüksek düzeye işaret ettiği görülmektedir. Bu bulgu mülteci öğrencilerin Türkçe dersine yönelik tutum düzeylerinin ortalamasının üstünde olduğunu göstermektedir.

Mülteci öğrencilerin Türkçe dersine yönelik tutum düzeyleri incelendikten sonra bu tutum düzeyinin sosyo-demografik değişkenlere göre farklılık gösterme durumları incelenmiştir. İlk olarak cinsiyete göre Türkçe dersine yönelik tutum düzeylerinin karşılaştırılmasına ilişkin bağımsız örneklem t-testi yapılmış ve elde edilen bulgular tablo 4’te verilmiştir.

Tablo 4. *Mülteci öğrencilerin Türkçe dersine yönelik tutum düzeylerinin cinsiyete göre karşılaştırılmasına ilişkin bağımsız örneklem t-testi sonuçları*

Değişken	Cinsiyet	N	\bar{X}	SS	sd	t	η^2
Tutum	Kız	109	69.35	18.88	198	1.76	--
	Erkek	91	73.89	17.35			

Not: * $p < .05$

Tablo 4 incelendiğinde, mülteci öğrencilerin Türkçe dersine yönelik tutum düzeylerinin cinsiyete göre istatistiksel olarak anlamlı olmadığı görülmektedir ($t_{198} = 1.76$; $p > .05$). Buna göre mülteci öğrencilerin cinsiyetleri fark etmeksizin Türkçe dersine yönelik tutum düzeylerinin benzer düzeyde olduğu tespit edilmiştir.

Mülteci öğrencilerin Türkçe dersine yönelik tutum düzeylerinin cinsiyete göre karşılaştırılması yapıldıktan sonra ana dillerine göre karşılaştırılması için bağımsız örneklem t-testi analizi yapılmış ve elde edilen bulgular tablo 5'te verilmiştir.

Tablo 5. Mülteci öğrencilerin Türkçe dersine yönelik tutum düzeylerinin ana dillerine göre karşılaştırılmasına ilişkin bağımsız örneklem t-testi sonuçları

Değişken	Ana dili	N	\bar{X}	SS	sd	t	η^2
Tutum	Arapça	154	69.80	18.45	198	2.31*	.03*
	Diğer	46	76.83	16.85			

Not: * $p < .05$; * η^2 = küçük etki; ** η^2 = orta etki; *** η^2 = büyük etki

Tablo 5 incelendiğinde, mülteci öğrencilerin Türkçe dersine yönelik tutum düzeylerinin ana dillerine göre anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir ($t_{198} = 2.31$; $p < .05$). Ortalamalar incelendiğinde, ana dili Arapça olmayan mülteci öğrencilerin ($\bar{X} = 76.83$) tutum düzeyleri, ana dili Arapça olan mülteci öğrencilere göre ($\bar{X} = 69.80$) daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Anlamlı bulunan farklılığın pratikteki anlamı için etki büyüklüğü hesaplanmış ve küçük düzeyde bir etkiye sahip olduğu tespit edilmiştir.

Mülteci öğrencilerin Türkçe dersine yönelik tutum düzeylerinin ana dillerine göre karşılaştırılması yapıldıktan sonra yaş düzeyine göre karşılaştırılması için tek yönlü varyans analizi yapılmış ve elde edilen bulgular tablo 6'da verilmiştir.

Tablo 6. *Mülteci öğrencilerin Türkçe dersine yönelik tutum düzeylerinin yaş düzeyine göre karşılaştırılmasına ilişkin anova sonuçları*

Değişken	Yaş düzeyi	N	\bar{X}	SS	sd	F	Fark (Tukey)
Tutum	11 yaş ve altı	56	71.25	14.69	3-196	0.57	Fark yok
	12 yaş	43	74.26	18.90			
	13 yaş	47	69.23	19.39			
	14 yaş ve üstü	54	71.22	20.32			

Not: * $p < .05$.

Tablo 6 incelendiğinde, mülteci öğrencilerin Türkçe dersine yönelik tutum düzeylerinin yaş düzeyine göre anlamlı bir ilişki olmadığı görülmektedir ($F_{(3-196)} = 0.57$; $p > .05$). Buna göre mülteci öğrencilerin yaş düzeyleri fark etmeksizin Türkçe dersine yönelik tutum düzeylerinin benzer düzeyde olduğu tespit edilmiştir.

Mülteci öğrencilerin Türkçe dersine yönelik tutum düzeylerinin yaş düzeyine göre karşılaştırılması yapıldıktan sonra öğrencinin doğduğu yere göre karşılaştırılması için tek yönlü varyans analizi yapılmış ve elde edilen bulgular tablo 7’de verilmiştir.

Tablo 7. *Mülteci öğrencilerin Türkçe dersine yönelik tutum düzeylerinin doğum yerine göre karşılaştırılmasına ilişkin anova sonuçları*

Değişken	Doğum yeri	N	\bar{X}	SS	sd	F	Fark (Tukey)
Tutum	Suriye (1)	144	69.18	18.60	2-197	4.45*	3 > 1
	Türkiye (2)	34	75.26	16.00			
	Diğer (3)	22	80.09	16.61			

Not: * $p < .05$.

Tablo 7 incelendiğinde, mülteci öğrencilerin Türkçe dersine yönelik tutum düzeylerinin doğum yerine göre istatistiksel olarak anlamlı olduğu görülmektedir ($F_{(2-197)} = 4.45$; $p < .05$). Anlamlı bulunan farklılığın kaynağını belirlemek için çoklu karşılaştırma testlerinden Tukey testi yapılmış ve diğer ülkelerde doğan mülteci öğrencilerin ($\bar{X} = 80.09$) tutum düzeyleri Suriye’de doğan mülteci öğrencilere göre ($\bar{X} = 69.18$) daha yüksek olduğu ve bu farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğu tespit edilmiştir.

Mülteci öğrencilerin Türkçe dersine yönelik tutum düzeylerinin doğum yerine göre karşılaştırılması yapıldıktan sonra Türkiye’de bulunma süresine karşılaştırılması için tek yönlü varyans analizi yapılmış ve elde edilen bulgular tablo 8’de verilmiştir.

Tablo 8. *Mülteci öğrencilerin Türkçe dersine yönelik tutum düzeylerinin türkiye’de bulunma süresine göre karşılaştırılmasına ilişkin anova sonuçları*

Değişken	Türkiye’de bulunma süresi	N	\bar{X}	SS	Sd	F	Fark (Tukey)
Tutum	2 yıl ve daha az	24	71.38	19.35	2-197	0.37	--
	3-5 yıl arası	36	73.78	16.81			
	6 yıl ve daha fazla	140	70.81	18.55			

Not: * $p < .05$.

Tablo 8 incelendiğinde, mülteci öğrencilerin Türkçe dersine yönelik tutum düzeylerinin Türkiye’de bulunma süresine göre istatistiksel olarak anlamlı olmadığı görülmektedir ($F_{(32-197)} = 0.37$; $p > .05$). Buna göre mülteci öğrencilerin Türkiye’de bulunma süresi fark etmeksizin Türkçe dersine yönelik tutum düzeylerinin benzer düzeyde olduğu tespit edilmiştir.

Mülteci öğrencilerin Türkçe dersine yönelik tutum düzeylerinin Türkiye’de bulunma süresine karşılaştırılması yapıldıktan sonra Türkiye’de bulunma sebebine karşılaştırılması için tek yönlü varyans analizi yapılmış ve elde edilen bulgular tablo 9’da verilmiştir.

Tablo 9. *Mülteci öğrencilerin Türkçe dersine yönelik tutum düzeylerinin türkiye’de bulunma sebebine göre karşılaştırılmasına ilişkin anova sonuçları*

Değişken	Türkiye’de bulunma süresi	N	\bar{X}	SS	Sd	F	Fark (Tukey)
Tutum	2 yıl ve daha az	24	71.38	19.35	2-197	0.37	--
	3-5 yıl arası	36	73.78	16.81			
	6 yıl ve daha fazla	140	70.81	18.55			

Not: * $p < .05$.

Tablo 9 incelendiğinde, mülteci öğrencilerin Türkçe dersine yönelik tutum düzeylerinin Türkiye’de bulunma sebebine göre anlamlı bir ilişki olmadığı görülmektedir ($F_{(2-197)} = 1.73$; $p > .05$). Buna göre mülteci öğrencilerin Türkiye’de bulunma sebebi fark etmeksizin Türkçe dersine yönelik tutum düzeylerinin benzer düzeyde olduğu tespit edilmiştir.

Sonuç, Tartışma ve Öneriler

Türkiye’de ortaokul düzeyinde öğrenim gören mülteci öğrencilerin Türkçeye yönelik tutumlarının incelendiği bu araştırmada elde edilen sonuçlar şu şekildedir:

1. Mülteci öğrencilerin Türkçe dersine yönelik tutum düzeylerinin ortalamasının üstünde olduğu belirlenmiştir. Bu bulgu, Kaplan (2018), Temizyürek ve Sallabaş (2020), Ymingjiang Salıbıya (2020), Kardeş (2021), İnalöz ve Yılmaz (2023) ve Kürkcü (2023) tarafından yapılan çalışmaların sonuçlarıyla örtüşmektedir. Söz konusu çalışmalarda Türkçe öğrenen yabancı uyruklu öğrencilerin Türkçeye ilişkin tutumlarının ortalamasının üzerinde olduğu gözlenmiştir. Ayrıca Kadan (2020) ön test-son test deneysel desene dayalı gerçekleştirmiş olduğu araştırmada, katılımcıların Türkçeye ilişkin tutumlarının birbirine yakın olduğunu belirlemiştir. Bu sonuçlara bakılarak yabancı uyruklu öğrencilerin Türkçeye ilgi duydukları ve bu ilginin de yabancılara Türkçe öğretimi açısından önemli ve anlamlı bir durum olduğu söylenebilir. Diğer bir ifadeyle söz konusu öğrencilerin Türkçeye yönelik olumlu tutuma sahip olmaları Türkçeyi daha kolay bir şekilde öğrenmelerine katkı sağlayacağı ifade edilebilir. Nitekim olumlu tutum takınan bireyler akademik anlamda daha çok çaba göstermektedir. Ayrıca yurt dışında Yang ve Lau (2003), Diab (2006) ve Malallaha (2000) tarafından yapılan çalışmalarda, İngilizceyi yabancı dil olarak öğrenen öğrencilerin derse ilişkin olumlu bir tutuma sahip olduklarını tespit etmişlerdir. Hedef dil öğretimi farklı olsa bile söz konusu çalışmalarda elde edilen bulgular bu çalışmanın sonucunu desteklemektedir. Ancak Karatay ve Kartallıoğlu (2016) yaptıkları çalışmada, Türkçe öğrenen yabancı uyruklu öğrencilerin dinleme ve okumaya ilişkin tutumlarının olumlu, yazma ve konuşma becerisine ilişkin tutumlarının ise yetersiz olduğunu tespit etmişlerdir.
2. Mülteci öğrencilerin tutum düzeylerinin cinsiyete göre anlamlı olmadığı belirlenmiştir. Akbulut (2016), Polat (2017), Kaplan (2018),

Kardaş (2021), Güneş Şahin (2021) tarafından yapılan araştırmalar bu çalışmanın sonucunu desteklemektedir. İnalöz ve Yılmaz (2023) ise yaptıkları araştırmada öğrencilerin bilişsel, duyuşsal ve devinişsel alt boyutları ile cinsiyet değişkeni arasında farklılık olduğunu ancak Türkçe öğrenme tutumları toplam görüşleri ile cinsiyetleri arasında anlamlı bir farklılık olmadığını tespit etmişlerdir. Ayrıca Temizyürek ve Sallabaş (2020), Yaprak ve Uslu Üstten (2021) ve Karatay ve Kartallıoğlu (2012) da yaptıkları çalışmada, öğrencilerin Türkçe derslerine yönelik tutumlarının cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir farklılık göstermediğini belirlemişlerdir. Ancak söz konusu çalışmaların grup ortalamalarına bakıldığında, kız öğrencilerin tutum düzeyleri erkek öğrencilere göre daha yüksek çıkmıştır. Şişmen (2020) ve Yimingjiang Saliıbiya (2020) ise yaptıkları çalışmada, cinsiyete dayalı değişkenin öğrencilerin Türkçeye ilişkin tutumuna etki ettiğini ve anlamlı bir farklılık ortaya koyduğunu tespit etmişlerdir. Mevcut çalışmanın ilgili sonucuyla çelişen bu sonuçların çalışma gruplarının farklı özellikler taşımasından ileri kaynaklandığı düşünülmektedir.

3. Mülteci öğrencilerin Türkçe dersine yönelik tutum düzeylerinin ana dillerine göre anlamlı olduğu, grup ortalamaları ise ana dili Arapça olan mülteci öğrencilerin tutum seviyeleri ana dili Arapça olmayan mülteci öğrencilere göre daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Bu sonuç, Akbulut (2016) tarafından gerçekleştirilen çalışmanın sonucuyla örtüşmektedir. Masgoret ve Gardner (2003) ve Diab (2006) da yaptıkları çalışmalarda, ana dil faktörünün hedef dil öğretiminde tutum ve motivasyona olumlu bir şekilde etki ettiğini tespit etmişlerdir. Literatürde bu bulguları desteklemeyen çalışmalar da bulunmaktadır. Örneğin İnalöz ve Yılmaz (2023), Kaplan (2018) ve Polat (2017) Türkçe öğrenen yabancı öğrencilerin Türkçeye ilişkin tutumlarının ana dillerine göre farklılaşmadığını tespit etmişlerdir. Tutum ile ana dili değişkeni arasındaki bu sonuçların birbirinden farklı çıkmasının başlıca nedeni öğrencilerin farklı kültürel unsurlara sahip oldukları için olabilir. Nitekim Maden, Dincel ve Maden (2015) Türkçe öğrenen yabancı uyruklu öğrencilerin farklı kültürel unsurlara sahip olmaları birbirinden farklı tutum sergilemelerine sebep olabileceğini ifade etmişlerdir.
4. Mülteci öğrencilerin Türkçe dersine yönelik tutum düzeylerinin yaş düzeyine göre anlamlı olmadığı tespit edilmiştir. Bu sonuç, Yiming-

jiang Sallıbya (2020), Yaprak ve Uslu Üstten (2021), Kaplan (2018), Şişmen (2020) ve Polat (2017) tarafından yapılan çalışmaların sonuçlarını desteklemektedir.

5. Mülteci öğrencilerin Türkçe dersine yönelik tutum düzeylerinin doğum yerine göre anlamlı bir farklılık gösterdiği tespit edilmiş, ardından bu farklılığın tespiti için çoklu karşılaştırma testi yapılmış ve test sonuçlarına göre Türkiye’de doğan mülteci öğrencilerin tutumları daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Göçer (2009) Türkiye’de eğitim gören yabancı uyruklu lise öğrencilerinin Türkçeye ilişkin tutumlarını belirlemeyi amaçladığı çalışmada, öğrencilerin tutumları geldikleri bölge değişkenine göre farklılaşmadığını tespit etmiştir. Söz konusu çalışmada elde edilen bulgular bu çalışmanın sonucunu desteklememektedir. Ancak her iki araştırmanın çalışma grubunun yaş ortalamaları birbirinden farklıdır.
6. Mülteci öğrencilerin Türkçe dersine yönelik tutum düzeylerinin Türkiye’de bulunma süresine göre anlamlı olmadığı görülmektedir. Yimingjiang Sallıbya (2020) Türkiye’nin 13 farklı üniversitesinde (TÖMER’lerde) öğrenim gören Uygur Türkü öğrencilerinin Türkçe okuma tutumları ile okuduğunu anlama becerileri arasındaki ilişkiyi belirlemeye çalıştığı çalışmada, katılımcıların Türkiye’de yaşam süreleri ile okuma tutumları arasında anlamlı farklılık olmadığını tespit etmiştir.
7. Mülteci öğrencilerin Türkçe dersine yönelik tutum düzeylerinin Türkiye’de bulunma sebebine göre anlamlı olmadığı görülmektedir. Elde edilen bu sonuç Göçer (2009) ve Yimingjiang Sallıbya (2020) tarafından yapılan çalışmaların sonucunu desteklemektedir. Söz konusu çalışmalarda, öğrencilerin Türkçeye ilişkin tutumları ile Türkçe öğrenme amacı değişkeni arasında anlamlı bir farklılaşma olmadığı tespit edilmiştir.

Bu sonuçlardan hareketle şu önerilerde bulunulabilir:

- Başarı ile tutum arasında pozitif yönlü bir ilişki olduğu düşünüldüğünde Türkçe öğretmenleri, yabancı uyruklu öğrencilerin Türkçe ve Türk kültürüne yönelik olumlu tutum geliştirmelerini sağlamalıdır.
- Mülteci öğrencilerin Türkçe derslerine yönelik olumlu tutuma sahip olmaları dil becerilerini kazanmada etkili olacağı bilgisi kavratılmalı ve ders materyalleri bu hususlara dikkat edilerek hazırlanmalıdır.

- Alanyazında mülteci öğrencilerin Türkçeye öğrenmeye yönelik tutumlarını inceleyen sınırlı sayıda çalışma olduğu için ilgili alanda daha fazla çalışma yapılmalıdır. Çünkü alanda yapılacak her yeni çalışma mülteci öğrencilerin topluma ve Türk eğitim sistemine entegrasyonu noktasında katkı sağlayacaktır.
- Bu çalışma, Mersin’de yaşayan mülteci öğrenciler üzerinde uygulanmıştır. İki dilli öğrencilerin ya da Türkiye’nin farklı bölgelerinde yaşayan mülteci öğrencilerin tutumlarını belirlemeye yönelik çalışmalar da yapılabilir.
- Mülteci öğrencilerin Türkçeye yönelik tutumlarının betimsel tarama modeliyle belirlendiği bu çalışmada nicel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Nitel araştırma yöntemiyle ya da hem nitel hem de nicel araştırma yöntemlerinin bir arada kullanıldığı deneysel çalışmalar da yapılabilir.

Araştırma ve Yayın Etiği

Bu çalışmada, Yükseköğretim Kurumları Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesinde belirtilen tüm kurallara uyulmuştur. Yönergede Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiğine Aykırı Eylemler başlığı altında açıklanan eylemlerden hiçbiri gerçekleştirilmemiştir

Çıkar Çatışması

Araştırmada, çıkar çatışmasına yol açacak herhangi bir husus bulunmamaktadır.

Katkı Oranı

Tek yazarlıdır. Yazar, çalışmada başka bir yazarın katkısı olmadığını, çalışmanın son halini okuduğunu ve onayladığını beyan etmektedir.

Etik Kurul İzni: Başkent Üniversitesi Etik Kurulu, Evrak Tarih ve Sayısı: 19.02.2024-316675

Finansman

Bu araştırma herhangi bir fon almamıştır.

Yazma Yardımı için Yapay Zekâ Kullanımı

Yazma yardımı için yapay zekâdan yararlanmadım.

Kaynakça

- [1] Ajzen, I. (1989). Attitude structure and behavior. *Attitude structure and function*, (Edt. Pratkanis A.R.; Breckler, S.J.; Greenwald, A. G.). New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates, Publishers.
- [2] Akbulut, S. (2016). *Yabancı dil olarak Türkçe öğrenenlerin yazmaya yönelik tutum ve kaygıları*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Pamukkale Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Denizli.
- [3] Allport, G. W. (1967). Attitudes. M. Fishbein (Ed.), Readings in attitude theory and measurement. (s.3-13) içinde. New York: John Wiley and Sons, Inc.
- [4] Aranson, E., Wilson, T. D. ve Akert, R. M., (2004). *Social Psychology*, (4th Edition).USA: Pearson Education.
- [5] Avcı, M. (2019). *Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde iletişimsel yöntemin öğrencilerin konuşma tutum ve başarılarına etkisi (Somali örneği)*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Kütahya Dumlupınar Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Kütahya.
- [6] Balcı, A. (2009). İlköğretim 8. sınıf öğrencilerinin kitap okuma alışkanlığına yönelik tutumları. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 6(11), 265- 300.
- [7] Brown, G., Manogue, M. ve Rohlin, M. (2002). Assessing attitudes in dental education: Is it worthwhile? *British Dental Journal*, 193(12), 703–707. <https://doi.org/10.1038/sj.bdj.4801665>.
- [8] Büyüköztürk, Ş. (2013). *Sosyal bilimler için veri analizi el kitabı*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- [9] Cebeci, M. (2015). Sosyolojik açıdan göç ve göçmenlerin sosyal kültürel entegrasyonları: kavramsal bir çalışma. *Disiplinlerarası Göç ve Göç Politikaları Sempozyumu (29-30 Mayıs 2015)*. İstanbul: İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi, 135-158.
- [10] Diab, R. L. (2006). University students’ beliefs about learning English and French in Lebanon. *System*, 34(1), 80-96. <https://doi.org/10.1016/j.system.2005.06.014>.
- [11] Erdem, A. R., Gezer, K. ve Çokadar, H. (2005, Eylül). *Ortaöğretim*

fen –matematik ve sosyal alanlar öğretmenliği tezsiz yüksek lisans öğrencilerinin öğretmenlik mesleğine ilişkin tutumları (Pamukkale Üniversitesi örneği). XIV. Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi, Pamukkale Üniversitesi, Kongre Kitabı I. Cilt, 471–477.

[12] Freedman, J. L., Sears, D. O. ve Carlsmith, J. M. (2003). Sosyal psikoloji (4. baskı). (Çev: A. Dönmez). İmge Kitabevi.

[13] George, D. ve Mallery, M. (2010). SPSS for Windows step by step: A simple guide and reference. Pearson.

[14] Gerek, H. G. (2022). *Yabancı dil olarak Türkçenin öğretiminde kavram haritalarının kullanılmasının öğrencilerin okuma becerisini geliştirmesine etkisi*. (Yayımlanmamış doktora tezi). Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

[15] Göçer, A. (2009). Türkiye’de Türkçeyi yabancı dil olarak öğrenen lise öğrencilerinin hedef dile karşı tutumlarının bazı değişkenler açısından incelenmesi. *Turkish Studies*, 4(8), 1298-1313.

[16] Güneş Şahin, E. (2021). *Yabancı dil olarak Türkçe öğrenenlerin yabancı dil kaygılarının ve öğrenmeye ilişkin tutumlarının incelenmesi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans Tezi). Erzincan Binalı Yıldırım Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzincan.

[17] İnal, M. ve Korkmaz, Ö. (2019). Eğitsel oyunların öğrencilerin yabancı dil olarak Türkçe öğrenmeye dönük tutumlarına ve konuşma becerilerine etkisi. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 7(4), 898-913.

[18] İnalöz, A. B. ve Yılmaz, K. (2023). Türkçeyi yabancı dil olarak öğrenen öğrencilerin Türkçe öğrenme tutumları ile Türkçe öğrenmeye yönelik motivasyon engelleri arasındaki ilişkiler. *MANAS Journal of Social Studies*, 12(1), 62-76.

[19] İnceoğlu, M. (2010). *Tutum Algı İletişim (5. Basım)*. Beykent Üniversitesi Yayınları.

[20] Kadan, Ö. F. (2020). *5e öğrenme modelinin Türkçeyi yabancı dil olarak öğrenen öğrencilerin yazmaya yönelik tutum ve yazma becerilerine etkisi*. (Yayımlanmamış doktora tezi). Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Hatay.

- [21] Kağıtçıbaşı, Ç. (1988). *İnsan ve insanlar*. Evrim Basın Yayın Dağıtım.
- [22] Kağıtçıbaşı, Ç. (2010) *Günümüzde insan ve insanlar (12. Baskı)*. Sistem Matbaacılık.
- [23] Kalkan, A. (2011). Kişisel tutum, öznel norm ve algılanan davranış kontrolünün girişimcilik niyeti üzerindeki etkisi: üniversite öğrencileri üzerine bir uygulama. *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (14), 189-206.
- [24] Kaplan, T. (2018). *Yabancılara Türkçe öğretiminde otantik yazma çalışmalarının öğrencilerin yazma becerisi ve tutumuna etkisi*. (Yayımlanmamış doktora tezi). Sakarya Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Sakarya.
- [25] Karakuş Tayşi, E. ve Özbay, M. (2016) Ortaokul öğrencileri için dinlemeye yönelik tutum ölçeğinin geliştirilmesi: geçerlilik ve güvenilirlik çalışması. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 4(2), 187-199.
- [26] Karasar, N. (2010). *Bilimsel araştırma yöntemi*. Nobel Yayın Dağıtım.
- [27] Karatay, H. ve Kartallıoğlu, N. (2012). Kırgız öğrencilerin Türkiye Türkçesi öğrenmeye ilişkin tutumları. *Türkçe Eğitimi ve Öğretimi Araştırmaları Dergisi*, 4, 1-11.
- [28] Karatay, H. ve Kartallıoğlu, N. (2016). Yabancı dil olarak Türkçe öğrenme tutumu ile dil becerileri edimi arasındaki ilişki. *AİBÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 16(4), 203-213.
- [29] Kardaş, H. (2021). *İki dilli öğrencilerin Türkçe dinleme yeterlikleri (tutum, kaygı ve dinleme stratejilerini uygulama) ve bu yeterliklerinin bazı değişkenler açısından incelenmesi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Van.
- [30] Kırkız, Y.A. (2010). Öğrencilerin İngilizce dersine ait tutumları ile akademik başarıları arasındaki ilişki. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Edirne.
- [31] Köse, D. (2007). Ortak Başvuru Metni’ne uygun Türkçe öğretiminin başarıya ve tutuma etkisi. *Manas Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 9(18), 107-118.
- [32] Kürkcü, A. (2023). *Suriyeli öğrencilerin Türk dili ve edebiyatı dersi-*

ne ilişkin tutumlarını etkileyen faktörler. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Çanakkale.

[33] Maden, S., Dincel, Ö. ve Maden, A. (2015). Türkçeyi yabancı dil olarak öğrenenlerin yazma kaygıları. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim (TEKE) Dergisi*, 4(2), 748-769.

[34] Malallah, S. (2000). English in an Arabic environment: current attitudes to English among Kuwait university students. *International Journal of Bilingual Education and Bilingualism*, 3(1), 19-43.

[35] Masgoret, A. M. ve Gardner, R. C. (2003). Attitudes, motivation, and second language learning: A meta-analysis of studies conducted by Gardner and associates. *Language learning*, 53(S1), 167-210.

[36] Özbay, M. ve Uyar, Y. (2009). İlköğretim ikinci kademe öğrencileri için okumaya yönelik tutum ölçeğinin geliştirilmesi: geçerlilik ve güvenilirlik çalışması özet. *E-Journal of New World Sciences Academy*, 4(2), 1C0048.

[37] Polat, A. (2017). *Türkçeyi yabancı dil olarak öğrenenlerin dinlemeye yönelik tutumlarının çeşitli değişkenler açısından incelenmesi.* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Mersin Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Mersin.

[38] Sallabaş, M. E., Göktentürk, T. ve Yazıcı, E. (2018). Türkçe metinleri okumaya karşı yabancı dil olarak Türkçe öğrenen öğrencilerin tutumunun belirlenmesi: Bir geçerlilik ve güvenilirlik çalışması. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 6(2), 369-385.

[39] Sarıçoban, A. (2010). Türkçeyi ikinci dil olarak öğrenen Türki öğrencilerin güdü ve tutumlarının başarıya etkisi. *Erzurum: Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 3(1), 67-73.

[40] Shiel, G. ve Cartwright, F. (2015). *Analyzing data from a national assessment of educational achievement.* World Bank Publications-Books.

[41] Şengül, K. (2016). *Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde dil öğrenme stratejilerine dayalı etkinliklerin anlama becerileri ile dil bilgisine yönelik başarıya, kalıcılığa ve Türkçeye yönelik tutuma etkisi.* (Yayımlanmamış doktora tezi). Atatürk Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Erzurum.

[42] Şişmen, B. (2020). *Lise öğrencilerinin Türkçe öğretimine ilişkin tutumları ile İngilizce öğretimine ilişkin tutumları arasındaki ilişki*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İstanbul.

[43] Tarih, K. (2022). *Suriyeli göçmen üniversite öğrencilerinin öğrenmeye yönelik tutumları ve yılmazlık düzeyleri ile akademik güdülenmeleri arasındaki ilişki*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi), Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

[44] Tavşancıl, E. (2010). Tutumların ölçülmesi ve SPSS ile veri analizi. Nobel Yayınevi.

[45] Temizyürek, F. ve Sallabaş, M. E. (2020). Türk dünyasından gelen öğrencilerin Türkiye Türkçesi metinlerine yönelik tutumları. *Bilig*, (95), 1-26.

[46] Thurstone, L. L. (1928). Attitudes can be measured. *The American Journal of Sociology*, 33(4), 529-554.

[47] Topçuoğlu Ünal, F. ve Özer, D. (2019). Ortaokul öğrencileri için konuşma becerisi tutum ölçeği: geçerlilik ve güvenilirlik çalışması. *International Journal of Language Academy*, 5(19), 120-131.

[48] Türk Dil Kurumu [TDK] (2023). Türkçe sözlük. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

[49] Türker, N. ve Turanlı, N. (2008). Matematik eğitimi derslerine yönelik tutum ölçeği geliştirilmesi. *G.Ü. Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 28(3), 17–29.

[50] Türker, M. S. (2019). Blog kullanımının yabancı dil olarak Türkçe öğrenenlerin okumaya yönelik tutumları üzerindeki etkisi. *Trakya Eğitim Dergisi*, 9(2), 199-210.

[51] Uzunboylu, H. ve Sarıgöz, O. (2015). The evaluation of anthropological attitudes towards social professional and lifelong learning in terms of some variables. *The Anthropologist*, 21(3), 439-449.

[52] Yang, A. ve Lau, L. (2003). Student attitudes to the learning of English at secondary and tertiary levels. *System*, 31(1), 107-123.

[53] Yaprak, E. ve Uslu Üstten, A. (2021). Yabancı dil olarak Türkçe öğre-

nen öğrencilerin Türkiye Türkçesine ilişkin tutumu: Gazi TÖMER örneği. *Uluslararası Türkoloji Araştırmaları ve İncelemeleri Dergisi*, 6(1), 27-36.

[54] Yardımcıoğlu, F., Beşel, F. ve Savaşan, F. (2017). Uluslararası öğrencilerin sosyo-ekonomik problemleri ve çözüm önerileri (Sakarya Üniversitesi örneği). *Akademik İncelemeler Dergisi*, 12(1), 203-254. <https://doi.org/10.17550/akademikincelemeler.308940>.

[55] Yıldız, N. (2016). Yabancı dil olarak Türkçe öğrenen öğrencilerin yazma tutum ve tutukluğunun yazma başarısına etkisi. *Turkish Studies*, 11(9), 979-992.

[56] Yıldız, A. ve Gürlek, M. (2019). Yabancı dil olarak Türkçe öğrenmeye yönelik tutum ölçeği: güvenilirlik ve geçerlik çalışması. *Uluslararası Ders Kitapları ve Eğitim Materyalleri Dergisi*, 2(1), 104-122.

[57] Yımingjiang, S. (2020). *Uygur Türkü öğrencilerinin Türkçe metinleri okumaya yönelik tutumları ve okuduğunu anlama becerileri üzerine bir araştırma*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Extended Abstract

From birth, individuals exhibit various positive or negative tendencies toward the people, events, and phenomena around them. This initial perception that people develop toward an event, situation, or object is referred to as attitude. (Ajzen, 1989; Temizkan & Sallabaş, 2009). Attitude is the general sum of a person's feelings, thoughts, and beliefs on any subject (Thurstone, 1928); an affective and cognitive state of readiness that is organized as a result of experiences and has a directive effect on the individual's reactions to events and objects (Allport, 1967); an attitude taken in the face of any situation or event (Türker & Turanlı, 2008; İnceoğlu, 2010). Positive or negative attitudes that individuals have can change over time. Especially for the emergence of desired performances and behaviors, it is more important for negative attitudes to change. However, for attitudes to change, significant events must occur, Otherwise attitudes are difficult to change (Freedman, Sears & Carlsmith, 2003). In this regard, Brown, Manogue, and Rohlin (2002:704) stated that attitudes acquired from experiences can be changed through religious influences, group membership and interaction, personal experiences and reflection, contingency conditioning, professional identity and media, i.e., persuasion. However, to know

whether an individual has a positive or negative attitude, the attitude levels of the person must first be determined and measured. For this, attitude determination studies should be conducted. Attitude scales are usually the first thing that comes to mind when conducting these studies. In fact, measuring people's attitudes is not limited to scales. Brown et al. (2002:706) stated that attitudes can be measured by direct observation of people, written and oral tests, questionnaires, short answer questions, and Likert-type scales used as a traditional method. The number of refugee, asylum-seeking, or under temporary protection students in Türkiye is considerable. Understanding the factors affecting the attitudes of these students is of critical importance in terms of their integration into the education system as well as their academic and professional success. Examining the attitudes of refugee students is necessary to determine their capacity to adapt to the education system and their future success potential. Studies in the field show that one of the main factors determining the attitudes of refugee students is their language skills (Ercan, 2012; Akkaya, Çilingir, & Levent, 2018). For an individual who receives education in a foreign language other than his/her mother tongue to develop a positive attitude, he/she should feel the need for the target language and be familiar with the features of the language. Otherwise, the individual will not be able to show the desired performance in academic achievement, which will cause him/her to develop a negative attitude. In brief, factors such as financial opportunities, quality of education, sense of belonging, and proficiency in the target language affect refugee students' attitudes towards learning. Therefore, education programs should be designed with the needs and characteristics of the target group in mind and students should be encouraged to develop a positive attitude towards learning.

This study aims to determine the attitudes towards Turkish language of refugee students who are studying at the secondary school level in Türkiye according to socio-demographic variables.

In the study, the descriptive survey model, one of the quantitative research approaches, was used. The research group consists of 200 refugee students studying at Mezitli Imam Hatip Secondary School in Mezitli district of Mersin province in the 2023-2024 academic year. The data of the study were collected with the “Attitude Towards Turkish Scale” developed by Şengül (2019) and the “Personal Information Form” developed by the re-

searcher. The data obtained were analyzed using the SPSS (version 25) package program.

In this study, which examined the attitudes of refugee students studying at the secondary school level in Türkiye towards Turkish, it was determined that the attitude levels of the students were above average. It was determined that the attitude levels of refugee students towards Turkish were not significant according to gender, length of stay in Türkiye, reason for being in Türkiye, and age level, but they were significant according to place of birth and mother tongue. Looking at the group averages, it was determined that the attitude levels of refugee students whose mother tongue was Arabic were higher than those of refugee students whose mother tongue was not Arabic. This finding overlaps with the results of the studies conducted by Kaplan (2018), Temizyürek and Sallabaş (2020), Ymingjiang Salıbıya (2020), Kardaş (2021), İnalöz and Yılmaz (2023) and Kürkcü (2023). In these studies, it was observed that the attitudes of foreign students learning Turkish were above average.